

ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ШКІДЛИВІСТЬ

домінантних комах-шкідників яблуні

на південному сході України

Вивчено видовий склад шкідників яблуні в умовах південного сходу України. Визначено домінуючі види комах-шкідників на цій культурі і встановлено їх шкідливість.

сад, яблуня, комахи-шкідники, вид, шкідливість

У плодівих садах України яблуня займає основні площі посадок як у промислових насадженнях, так і на присадибних ділянках. Умови обробітку культур у різних регіонах України різні і залежать від низки факторів, у тому числі від кліматичних показників, ґрунтового складу і набору сортів. Ці ж умови впливають і на видовий склад та шкідливість комах-шкідників. За даними різних авторів в садах пошкоджують бруньки, суцвіття, листя і деревину понад 400 видів шкідників, але значної шкоди завдають не всі з них. Наприклад, на південному сході України в останні роки, незважаючи на проведені захисні заходи, найбільш шкідливими є комплекси листокруток (Tortricidae spp.), у т. ч. яблунева плодожерка (*Laspeyresia pomonella* L.), листомінуючі молі (Lithocolletidae spp.), довгоносики (Attelabidae spp.), оленка волохата (*Epicometis hirta* Poda) та деякі інші види фітофагів, що пошкоджують листя, суцвіття, плоди. Окремими роками відзначаються спалахи масового розмноження щитівок (Diaspididae spp.), несправжньощитівок (Coccidae spp.) і ряду видів попелиць (Aphidoidea spp.)

Дослідження, проведені в південно-східних областях України на контрольних ділянках посадок яблуні сортів пізнього строку дозрівання (Ренет Симиренка, Флоріна, Рубін стар) різними методами — за допомогою феромонних пасток і прямими спостереженнями — показали (табл. 1), що найбільше на феромонні пастки відловлювали метеликів яблуневої плодожерки і мінуючих молей. Чисельність імаго оленки волохатої у весняний період на суцвіттях перевищувала поріг шкідливості.

О.І. БОРЗИХ,
кандидат сільськогосподарських наук
В.А. ГРОДСЬКИЙ,
кандидат біологічних наук
Інститут захисту рослин НААН

Шкідливість наведених вище видів (табл. 2) була досить високою і нерівноцінною за періодами вегетації яблуні.

Максимально пошкоджують листову пластинку, квіткові розетки і зав'язі плодів у весняний період довгоносики й листокрутки кількох видів та оленка волохата (квітень — 1-ша декада травня). Кількість мінуючих молей, особливо глодової кружкової (*Leucoptera scitella* Z.) і яблуневої ніжнобокової мінуючої молі (*Lithocolletis pyrifoliella* Grsm.), збільшується, починаючи з сере-

дини травня (2-га декада травня), і триває до закінчення періоду вегетації яблуні (2-га декада вересня). Яблунева плодожерка і ряд плодівих листокруток пошкоджують плоди, що ростуть (2-га декада травня — наприкінці вересня). Шкідливість інших видів, наприклад мінуючих молей, до закінчення вегетації зменшується. Максимальна пошкодженість плодів яблуневою плодожеркою спостерігається до початку періоду збирання врожаю. У цей час, за сприятливих погодних умов, в окремі роки спостерігається розвиток часткового третього покоління шкідника. Його гусениці, зазвичай, не встигають повністю завершити розвиток і йдуть на зимівлю в третьому віці, не закінчивши живлення, тому гинуть у зимові місяці. Тим не менше, вони встигають пошкодити значну кількість плодів. Істотної шкоди в садах дуже часто може завдавати комплекс кліщів

1. Видовий склад домінуючих комах-шкідників на яблуні в умовах південних і південно-східних областей України (2011—2013 рр.)

Види комах-шкідників	Метод обліку	Облікова одиниця	Луганська область (південний схід)
Яблунева плодожерка (<i>Laspeyresia pomonella</i> L.)	Феромонний моніторинг	Вилів метеликів, екз./феромонну пастку за 7 днів	23
Мінуючі молі (Lithocolletidae spp.)		5	
Довгоносики (Attelabidae spp.)	Прямі обліки на ділянках саду	Імаго на 1 м гілок	4
Оленка волохата (<i>Epicometis hirta</i> Poda)		Імаго на 100 квіткових розеток	7

Примітка: середні показники за період вегетації яблуні

2. Шкідливість основних видів комах-шкідників в умовах південно-східного регіону України

Мінуючі молі, мін на 100 листків	Листовійки, пошкоджено листків, %	Довгоносики, пошкоджено листків, %	Оленка волохата, пошкоджено суцвіття, %	Яблунева плодожерка, пошкоджено плодів, %
Весняний період				
2,0	3,9	11,5	3,5	—
Літній період				
1,1	8,5	18,0	—	4,5
Збирання врожаю				
5,5	7,2	—	—	8,1

(Tetranychidae spp.): бурий плодовий (*Bryobia redikorzevi* Reck.), червоний плодовий (*Panonychus ulmi* Koch), звичайний павутинний (*T. urticae* Koch), глодовий (*T. viennensis* Zacher.) і деякі інші види. Особливу шкідливість у другій половині вегетації проявляє глодовий кліщ. Якщо інші види викликають побуріння листя, часткове їх осипання, то глодовий кліщ уже в першій декаді липня і до першої декади вересня може спричинити повне осипання листя. На деревах залишаються тільки плоди, маса яких не збільшується, зменшується закладання плодівих бруньок і зупиняється приріст пагонів. Проти цього виду навіть специфічні акарициди не завжди достатньо ефективні, тому що вид дуже пластичний, проявляє високу резистентність щодо препаратів, має багато поколінь за сезон і після обробок залишається багато яєць.

Слід зазначити, що у будь-якому випадку за планування та виконання системи захисних заходів обов'язковим є аналіз та облік кліматичних показників, сортового складу, типу насаджень і порогів економічної шкідливості видів.

ВИСНОВКИ

1. В умовах південно-східного регіону України домінантними видами шкідників є: яблунова плодожерка і комплекс інших видів листокруток, плодови довгоносики, оленка волохата, мінуючі молі.
2. Їх чисельність і шкідливість змінюється по періодах вегетації. До цвітіння основної шкоди завдають довгоносики, оленка волохата, ряд видів листокруток і мінуючі молі. У період після цвітіння головної небезпеку представляють листокрутки, у т. ч. яблунова плодожерка і мінуючі молі, у період початку збирання — гусениці яблунової плодожерки останньої генерації.
3. Ефективність системи захисних заходів залежить від постійного і детального фітосанітарного моніторингу (у т. ч. облік видового складу й чисельності комах-шкідників у кожному кварталі плодівих садів протягом усього періоду вегетації), практичного застосування порогів еконо-

мічної шкідливості кожного виду, використання сучасного асортименту пестицидів і чергування їх у системі обробок.

**Борzych А.И.,
Гродский В.А.**

Видовой состав и вредоносность доминантных насекомых-вредителей яблони на юго-востоке Украины

Изучен видовой состав вредителей яблони в условиях юго-востока Украины. Определены доминантные виды насекомых-вредителей на этой культуре и установлена их вредоносность.

сад, яблоня, насекомые-вредители, вид, вредоносность

**Borzykh O.I.,
Hrodskiy V.A.**

Species composition and harmfulness of dominant insect pests of apple in South-Eastern region of Ukraine

Species composition of apple pests in the conditions of South-Eastern region of Ukraine is researched. Dominant species of insect pests on this culture are determined and also is set their harmfulness.

garden, apple, insect pests, species, harmfulness

Рецензент:

*Бахмут О.О.,
кандидат сільськогосподарських наук
Інститут захисту рослин НААН*

УДК 634.7:632.9:663.1:653

© Ю.П. Яновський, С.В. Суханов, Є.В. Чепернатий, 2014

ОЛЕНКА ВОЛОХАТА —

особливості біології та шкідливості в промислових насадженнях суниці в Правобережному Лісостепу України

*Наведено результати досліджень з уточнення біологічних особливостей та шкідливості оленки волохатої (*Epicometis hirta* Poda.) в промислових насадженнях суниці в Правобережному Лісостепу України.*

біологія, шкідливість, оленка волохата, шкідник, фітофаг, насадження суниці

Загальновідоме значення суниці в житті людини — це цінний дієтичний продукт харчування, джерело органічних кислот, цукрів, дубильних, ароматичних речовин і вітамінів [1, 2]. В Україні промислові насадження цієї культури у спеціалізованих промислових господарствах займають близько 12 тис. га [3].

Ю.П. ЯНОВСЬКИЙ,
доктор сільськогосподарських наук,

С.В. СУХАНОВ,
кандидат біологічних наук,

Є.В. ЧЕПЕРНАТИЙ,
аспірант
Уманський національний університет
садівництва

За відсутності чи несвоєчасного виконання захисних заходів проти основних шкідників і хвороб у промислових насадженнях суниці вихід товарної продукції зменшується на 22—31% [4]. До фітофагів, шкідливості яких в Лісостепу

України останніми роками значно зросла, належить і оленка волохата (*Epicometis hirta* Poda), яка пошкоджує квітки плодівих дерев, ягідників і винограду, листя, сходи та генеративні органи багатьох просапних і зернових культур [5].

Раніше вважалося, що цей фітофаг завдає шкоди саме садовим масивам і зустрічався він на всій території України [6]. Ще чверть століття тому дослідники стверджували, що чисельність цього виду в Україні помітно зменшується у зв'язку із суцільним розорюванням земель [7].

Нинішній спалах чисельності виду, як і багатьох інших представників ряду жуків (Coleoptera), можна пояснити теорією циклічності